

RIEVSSAT II-HANKE

HANKERAPORTTI

21.12.2018

HEIDI NOUSIAINEN

Sisällys

Tiivistelmä	3
Johdanto	4
Luku 1. Saamen kielen asema Enontekiön kunnassa ja kouluissa	5
1.1 Saamen kielen asema	5
2.1 Mitä kielirikasteinen opetus on?	5
Luku 2. Kielirikasteisen opetuksen kysely ja tulokset	7
2.1 Hetan peruskoulun vastauksien tulokset esiopetuksesta 8. luokkaan	7
2.2 Karesuvannon vastaukset	9
2.3 Opettajien vastaukset ja yhteenveto	10
2.4 Kielirikasteisessa opetuksessa olleet	13
Luku 3. Jatkumo kielirikasteisessa opetuksessa	14
Luku 4. Kehittäminen	15
4.1 Hyvät tavat	15
4.2 Ajatuksia käsityö- ja kuvataideopetuksen sisältöihin	15
4.3 Vanhempien tuki kielen opettelussa	16
4.4 Hyödynnettäviä toimintamalleja	17
4.5 Oppimisympäristöt	18
4.6 Konkreettiset toimenpiteet	19
Liitteet	20

Tiivistelmä

Rievssat II-hanke on jatkoa 2016 toteutetulle Rievssat –Kielikylypyä saameksi-hankkeelle, jonka aikana tehtiin selvitys kielikylypytoiminnan tarpeellisuudesta ja mahdollisista toteutusvaihtoehdoista Enontekiöllä. Ensimmäinen hanke painottui enemmän varhaiskasvatuksen puolelle, kun taas Rievssat II-hankkeen aikana oli tarkoitus kehittää sekä laajentaa kielirikasteista opetusta Hetan peruskoulussa sekä Karesuvannon koulussa.

Hankkeen aikana toteutettiin kysely oppilaille ja heidän huoltajilleen kielirikasteisen opetuksen tarpeesta Hetan peruskoulussa sekä Karesuvannon ala-asteella. Kysely jaettiin Hetan peruskoulussa suomenkielisessä opetuksessa oleville 0.-8. -luokkalaisille ja Karesuvannon ala-asteen kaikille suomenkielisessä opetuksessa oleville oppilaille. Kyselyn perusteella Hetan peruskoulussa oli monta saamen kielen kielirikasteisesta opetuksesta kiinnostunutta. Opetuksesta kiinnostuneita oli usealla eri luokalla jo kielirikasteisessa opetuksessa olijoiden lisäksi. Kyselyn pohjalta voi todeta, että saamen kielen kielirikasteista opetusta kannattaa jatkaa ja pitää se pysyvänä osana opetusta. Karesuvannossa oli jonkin verran kiinnostusta kielirikasteiseen opetukseen.

Myös opettajille laadittiin oma kyselynsä, jotta pohja opetuksen kehittämiseksi olisi mahdollisimman vakaalla pohjalla. Osa opettajista oli opettanut kielirikasteisen ryhmää, joten heillä oli selkeä näkemys, mikä toimii ja mikä ei. Muutama opettaja oli opettamassa syyslukukautena kielirikasteista ryhmää, vaikka he eivät olleet aiemmin sitä tehneet. Tämä antoi hyvän lähtökohdan tarkastella asiaa siltä kantilta. Näiden kyselyjen pohjalta oli hyvä lähteä kokoamaan materiaalia ja työstämään suunnitelmaa opetuksen kehittämiseksi.

Johdanto

Tervetuloa tutustumaan hetkeksi saamenkielen kielirikasteisen opetuksen maailmaan. Omalla kohdalla matka oli mielenkiintoinen tutustuminen ihmismielen syövereihin, kielen kehittymiseen, kulttuurin kohtaamiseen sekä lukuisiin tapoihin käsitellä ja pohtia asioita. Koska asiat tarvitsevat edetäkseen muutakin kuin miettimistä ja ideoiden pyörittelyä, syntyi myös konkreettisia tuloksia materiaalin muodossa.

Luku 1. Saamen kielen asema Enontekiön kunnassa ja sen kouluissa

1.1 Saamen kielen asema

Saamen kielillä on ollut virallinen asema vuodesta 1992 lähtien saamelaisten kotiseutualueella eli Enontekiön, Inarin, Utsjoen kunnissa sekä Sodankylän pohjoisosassa.

Saamen kielilaissa (1086/2003) säädetään saamen kielen kielellisistä oikeuksista. Saamen kielilain tarkoituksena on osaltaan turvata perustuslaissa säädetty saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Laissa säädetään saamelaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa sekä julkisen vallan velvollisuuksista toteuttaa ja edistää saamelaisten kielellisiä oikeuksia. Tavoitteena on, että saamelaisten oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon taataan kielestä riippumatta sekä että saamelaisten kielelliset oikeudet toteutetaan ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota.

Suomen saamelaisten korkein poliittinen eli Sámediggi, Saamelaiskäräjät ajaa saamelaisten asioita ja oikeuksia. Saamelaiskäräjien yhteydessä toimivan kielineuvoston tehtäviin kuuluu muun muassa saamen kielen ylläpito ja kehitys Suomessa sekä ohjeiden ja suosituksien anto kielen- sekä nimistönhuoltoon ja terminologiaan liittyvissä asioissa sekä osallistuminen pohjoismaiseen kielyhteistyöhön.

1.2 Mitä kielirikasteinen opetus on?

Enontekiön kouluissa on mahdollista opiskella joko saamenkielisellä tai suomenkielisellä luokalla. Sen lisäksi perusopetuksen opintosuunnitelma antaa mahdollisuuden tarjota kaksikielistä opetusta laajempänä sekä suppeampana. Tässä kohtaa tarkastelemme suppeampaa kaksikielistä opetusta eli kielirikasteista opetusta niin perusopetuksen kuin esiopetuksen kannalta.

Perusopetuksen opetussuunnitelma 2016 todetaan seuraavaa kappaleessa 9.1.2 Suppeampi kaksikielinen opetus:

Kielirikasteinen opetus

Kielirikasteisella opetuksella tarkoitetaan tässä opetusta, jossa alle 25 % oppiaineiden sisällöstä opetetaan muulla kuin koulun opetuskielellä. Osuus lasketaan koko tuntimäärästä niillä vuosiluokilla, joilla kielirikasteista opetusta toteutetaan. Kielirikasteista opetusta voi olla jo esiopetuksessa, ja se voi kestää koko perusopetuksen ajan tai vain osan siitä.

Kielirikasteisen opetuksen tavoitteet eri oppiaineiden opetuksen ja oppimistulosten osalta ovat perusopetuksen päättyessä samat kuin sellaisessa perusopetuksessa, joka ei ole kielirikasteista. Kielirikasteinen opetus kannustaa ja aktivoi oppilaita kohdekielen käyttöön varsinaisten kielen tuntien lisäksi. Kielelliset tavoitteet suhteutetaan kielirikasteisen opetuksen määrään.

Enontekiön kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma 2016 kappaleessa 4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erikoiskysymyksiä todetaan seuraavaa kielirikasteisesta opetuksesta:

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä.

Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien

kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Hetan peruskoulussa suomenkielisillä luokilla opiskelevilla oppilailta on ollut mahdollisuus saada kaksikielistä opetusta vuodesta 2015 lähtien. Edellytyksenä on ollut osallistuminen saamenkieliseen päivähoitoon tai riittävän kielitaidon omaaminen esimerkiksi kodin kautta. Opetusta on annettu kuvataiteessa, käsityössä, ympäristöopissa ja uskonnossa. Maarit Maggan 23.11.2015 tekemässä Kaksikielinen opetus – mitä se voisi olla? –esityksessä (liite 1) todetaan, että kaikki lähti liikkeelle siitä, että saamenkielisestä päivähoidosta tulevien lasten kielitaito ei välttämättä riitä täysin saamenkieliseen opetukseen: vanhempien huoli lapsen pärjäämisestä ja toisaalta pieni ryhmäkoko voi tuntua haastavalta esim. sosiaalisen kehityksen takia. Lapselle kielitaito on kuitenkin suunnaton etu ja resurssi. Hetan koulu vastasi vanhempien toiveeseen järjestämällä kaksikielisille lapsille 3 x 75 min / vko saamen kielen opetusta.

Lukuvuonna 2016-2017 kielirikasteista saamen kielen opetusta oli käsityössä kaksi kurssia, kuvataiteessa yksi kurssi sekä uskonnossa yksi kurssi eli yhteensä neljä kurssia. Kaikkia aineita opetti sama opettaja. Opetettavina oli neljä oppilasta: yksi oppilas 4. luokalta, yksi oppilas 2. luokalta ja kaksi oppilasta 1. luokalta. Lukuvuonna 2017-2018 kielirikasteista opetusta oli käsityössä kaksi kurssia, uskonnossa yksi kurssi, kuvataiteessa kaksi kurssia ja ympäristöopissa 1 kurssi eli yhteensä kuusi kurssia. Opetus jakautui kahdelle opettajalle. Opetettavina oli neljä oppilasta: kaksi 2. luokkalaista, yksi 3. luokkalainen ja yksi 5. luokkalainen. Kaikkien tunnit järjestettiin yhdessä. Lukuvuonna 2018-2019 kielirikasteista opetusta päätettiin järjestää kuvataiteessa kaksi kurssia, käsityössä 2 kurssia eli yhteensä 4 kurssia. Molemmilla aineilla oli eri opettajat. Opetettavina olivat kaksi 3. luokkalaista ja yksi 4. luokkalainen. Sen lisäksi yksi 1. luokan oppilas oli mukana saamen luokan käsityöopetuksessa eli hänen kielirikasteinen opetuksensa on järjestetty siten. Oppilaita kielirikasteisessa opetuksessa yhteensä neljä. Liite 2

Rievssat II-hankkeen aikana on ollut tarkoitus kehittää sekä laajentaa kielirikasteista opetusta sekä kartoittaa miten paljon siihen on tällä hetkellä kiinnostusta ja mitkä ovat opetettavat aineet. Opetusta järjestettäessä on huomioitava monia asioita, kuten luokkien yhdistämiset ja opettaja resurssit. Myös materiaalin kerääminen opetusta varten oli yksi osa hanketta. Kartoitus kiinnostukseen tehtiin kyselyn avulla.

Luku 2. Kielirikasteisen opetuksen kysely ja sen tulokset

Kysely (liite 2) sekä tiedote (liite 3) jaettiin Hetan peruskoulun esikoululaisille sekä 1.-8. - luokkalaisille ja sitä jaettiin yhteensä 82 kappaletta. Kyselyyn vastasi 53 henkilöä. Kielirikasteisesta opetuksesta oli kiinnostunut 25 oppilasta, mutta oppilaita, joilla on edellytys opetusta varten, oli huomattavasti vähemmän. Liitteistä löytyy eritelty taulukko vastauksista.

Kielirikasteisen opetukseen on otettu oppilaat, jotka ovat olleet saamenkielisessä päivähoitossa ja / tai heillä on myös kotoa edellytykset.

Karesuvannon koululta vastauksia tuli yhteensä 9, joista 3 oli kiinnostunut kielirikasteisesta opetuksesta.

2.1 Hetan peruskoulun vastauksien tulokset esiopetuksesta 8. luokkaan

Esikoulu

Esikoulun yhdeksästä oppilaasta kahdeksan palautti vastaukset. Kolmelle ei haluttu kielirikasteista opetusta. Sen sijaan opetusta haluttiin viidelle esikoululaiselle, joista neljä osasi saamea jonkin verran. Kielitaidon perusteena oli kielipesä. Yhdellä kielirikasteista opetusta toivoneella ei ollut saamen kielen taitoa. Kielirikasteista opetusta toivottiin käytettävän käytännön puhekielessä. Musiikin ja kuvataiteen lisäksi toiveissa mainittiin duodji ja luontoon sekä nimiin liittyvät asiat. Myös ajatus kielipesämaisestä toiminnasta esitettiin. Opetuksen toivottu määrä vaihteli yhdestä tunnista 25-40 prosentin osuuteen opetuksessa.

1. luokka

Ensimmäisen luokan kymmenestä oppilaasta viisi palautti vastaukset. Kaikki viisi halusivat kielirikasteista opetusta. Kahdella oppilaalla oli jonkin verran kielitaitoa, mutta heidän osaamistasossaan oli iso ero. Toinen oppilaista on käsityötunneilla saamen kielisen luokan opetuksessa mukana, ja on kaksikielinen. Toinen kielitaitoa omaava on ollut kielikylypykerhossa ja opiskellut esikoulussa saamea. Kolmella ei ollut kielitaitoa, mutta kiinnostusta löytyi. Oppiaineiksi toivottiin ainakin taideaineita sekä mahdollisuuksien mukaan myös opetusta uskonnossa ja ympäristöopissa. Tuntitoive oli kahdesta neljään tuntia viikossa. Myös toive saamen kielen opettamisesta esitettiin niiden oppilaiden puolesta, joilla ei kielitaitoa ollut.

2. luokka

Toisen luokan yhdeksän oppilaan ryhmästä seitsemän vastasi kyselyyn. Kaksi toivoi kielirikasteista opetusta, ja ainakin toisella oli jonkin verran saamen kielen taitoa. Loput viisi eivät halunneet kielirikasteista opetusta, mutta kolme vastannutta toivoi, että koulussa olisi kielirikasteista/kielikylypyopetusta englanniksi, ranskaksi tai saksaksi. Saamen kielirikasteisen opetuksen aineitoiveina olivat uskonto, äidinkieli, saamenkäsityö sekä kulttuuri ja kuvataide. Tuntimäärät vaihtelivat vastaajan perusteella yhdestä kolmeen tuntia viikossa.

3. luokka

Kolmannen luokan yhdeksästä oppilaasta seitsemän palautti kyselyn ja he kaikki olivat kiinnostuneita kielirikasteisesta opetuksesta. Kuudella oli jonkin verran kielitaitoa ja yhdellä ei ollenkaan. Yksi vastanneista oli jo kielirikasteisessa opetuksessa. Muiden vastanneiden kielitaidon perusteena oli valinnaisen saamen kielen opiskelu. Oppiaineiksi toivottiin

kuvataidetta ja käsityötä. Myös yksi vastanneista toivoi opetusta musiikissa ja liikunnassa sekä muissa käytännön tunteissa.

4. luokka

Neljännän luokan oppilaista kahdeksasta oppilaasta kolme palautti kyselyn. Kaksi ei ollut kiinnostunut kielirikasteisesta opetuksesta, ja yhdellä oli kiinnostusta sekä kielitaitoa. Oppiaineiksi toivottiin käsityötä, kuvataidetta sekä muita taideaineita mahdollisuuksien mukaan. Kyseinen oppilas on jo kielirikasteisessa opetuksessa.

5. luokka

Viidennen luokan 11 oppilaasta vastauksia tuli kahdeksalta. Viisi vastanneista ei kokenut tarvetta kielirikasteiselle opetukselle. Kolmella oli kiinnostusta, ja kahdella heistä oli jonkin verran kielitaitoa. Oppiaineiksi toivottiin kuvaamataittoa sekä taideaineita ylipäättäen. Myös ajatus ympäristöopin tuntien pitämisestä esitettiin.

6. luokka

Kuudennen luokan viidestä oppilaasta neljä palautti kyselyt eikä yhdelläkään ollut kiinnostusta kielirikasteiseen opetukseen.

7. luokka

Seitsemännän luokan kymmenestä oppilaasta seitsemän palautti lomakkeen. Viidellä ei ollut tarvetta kielirikasteiselle opetukselle. Kaksi oli kiinnostunut ja molemmilla oli jonkin verran saamen kielen taitoa. Oppiaineiksi toivottiin kaikkia aineita. Määrät jakautuivat vastaajien kesken, toinen toivoi mahdollisimman paljon opetusta ja toinen toivoi, että opetusta olisi tunti per viikko, ja että kielirikasteinen opetus olisi käytössä välitunneilla sekä ruokaillessa eli arjen sanoja käyttötilanteissa. Toinen oppilaista on lukenut valinnaista saamea 1. luokasta lähtien ja toinen edellisenä lukuvuonna pari tuntia viikossa.

8. luokka

Kahdeksannen luokan 11 oppilaasta kyselyn palautti viisi. Kielirikasteinen opetus ei kiinnostanut neljää. Yksi oli kiinnostunut ja hänellä oli osaamista jonkin verran. Oppiaine toiveena oli saamen kieli. Oppilaan kielitaito koostui valinnaisesta saamen kielen opiskelusta esikoulusta lähtien.

Muutama huomio

Tässä kyselyssä on lueteltu kaikki, jolla on jonkin verran kielitaitoa. Myös kielirikasteisessa opetuksessa olevat on laskettu mukaan. On kuitenkin huomioitava, että jokaisen lukuvuoden alkaessa on selvitettävä se, että riittääkö oppilaiden kielitaito kielirikasteiseen opetukseen osallistumiseen. Liitteistä löytyy taulukko, johon on eritelty vastaukset.

Kyselyn perusteella näyttää siltä, että ala-asteen puolella on selkeästi enemmän kiinnostusta, ja heistä neljä on jo kielirikasteisessa opetuksessa. Kiinnostusta on selkeästi myös oppilailla, joilla ei ole kuitenkaan riittävä kielitaitoa seuraamaan kokonaan saamen kielisen opetuksen seuraamiseen. Ehkä olisi hyvä saada näille innokkaille oppilaille järjestettyä esimerkiksi kielikerho kerran tai kahdesti viikossa.

Jos kielirikasteiseen opetukseen opetettavien vaatimus on saamenkielinen päivähoito tai kielitaito kodin puolesta, olisi kielirikasteiseen opetukseen tulijoita kyselyn perusteella viisi tai yhdeksän riippuen siitä, riittääkö kielipesä perusteeksi kielirikasteisille tunneille ottamiseen. Muiden oppilaiden kielitaito perustui valinnaisen saamen ja joillakin oli sen lisäksi kielikerhoissa käyntejä. Olisi hyvä selvittää, onko mahdollista saada kielikerhoa järjestetyksi heille, joilla on kiinnostusta, mutta kielitaito ei ole kuitenkaan riittävä seuraamaan opetusta saameksi.

Kielirikasteisilla tunneilla on huomioitava se, että kaikki opetus tapahtuu saameksi, ja oppilaiden on kyettävä seuraamaan opetusta annetulla kielellä. Tällä hetkellä koululla on 4 saamen kielen opettajaa, joista kaksi on luokanopettajia ja kaksi aineenopettajia. Opettajaresurssit vaikuttavat vahvasti siihen, kuinka paljon kielirikasteista opetusta on mahdollista tarjota. On myös huomioitava se, kuinka monelta eri luokka-asteelta oppilaita olisi tulossa kielirikasteiseen opetukseen, sillä lukujärjestykset on saatava osumaan kohdilleen; esimerkiksi kielirikasteinen kuvataide opetus tulee olla samaan aikaan kuin kuvataide opetus muulla luokalla. Ei ole myöskään tarkoituksenmukaista järjestää kielirikasteista opetusta yhdelle oppilaalle yksinään. On myös huomioitava, että luokkia yhdistettäessä ei tulisi liian isoa eroa luokka-asteissa. Luokkien yhdistämisiä kannattaa harkita sen mukaan, miltä tuleva lukuvuosi tuo oppilasmääriltään tullessaan. Luokat voidaan yhdistää järkevästi siten, että 1. ja 2., 3. ja 4. sekä 5. ja 6. ovat yhdistettyinä. Jokaiselle kielirikasteiseen opetukseen tulevalle oppilaalle voidaan harkita laadittavaksi henkilökohtainen suunnitelma siitä, miten hänen kielenopiskelunsa tulisi edetä kielirikasteisessa opetuksessa.

Kyselyn perusteella kuvataide ja käsityö olivat selkeästi toivotuimpia aineita. Jatkumon kannalta on tärkeää, että kielenopiskelussa ei tule isoja katkoja jaksojen välillä, joten lukujärjestyksiä laadittaessa on huomioitava se, että kielirikasteista opetusta tulisi olla tasaisesti läpi vuoden.

Yksi vaihtoehto olisi se, että kielirikasteista opetusta tarjottaisiin kuvataiteessa sekä käsityössä mahdollisimman monella luokka-asteella sen mukaan, miten paljon luokilla on kielirikasteisesta kiinnostuneita oppilaita, joilla on siihen edellytykset. Esimerkiksi lukuvuonna 2019-2020 voisi ajatella, että tulevan 1. ja 2. luokan kielirikasteiset tunnit olisivat järjestetty yhdessä ja 4. ja 5. luokan tunnit olisivat yhdessä. Myös tulevien 3. luokan oppilaan/oppilaiden kielirikasteista opetusta voisi kokeilla sovittaa toisen ryhmän kanssa.

2.2 Karesuvannon vastaukset

Esiopetuksen neljästä lapsesta kolme palautti kyselyn. Yksi halusi kielirikasteista opetusta, mutta hänellä ei ollut kielitaitoa. Toiveena oli tervehdyksien, eläimien nimien ja numeroiden osaaminen ja tavoite voisi olla se, että tulee kyseisellä kielellä auttavasti toimeen.

Ensimmäisen luokan viidestä oppilaasta kaksi palautti kyselyn eikä heillä ollut kiinnostusta kielirikasteiseen opetukseen.

Toisen luokan oppilaista kaksi kolmesta palautti kyselyn. Kahdella oli kiinnostusta kielirikasteiseen opetukseen. Oppiainetoiveet vaihtelivat taideaineista musiikkiin, liikuntaan ja ympäristöoppiin sekä matematiikkaan. Opetusmäärä toiveet olivat muutama tunti viikossa ja mahdollisimman paljon.

Neljännän luokan oppilaista yksi palautti kyselyn eikä kielirikasteiseen opetukseen ollut kiinnostusta.

Kyselyn perusteella Karesuvannon koululla on tällä hetkellä kolme kielirikasteisesta opetuksesta kiinnostunutta lasta, yksi tuleva 1. luokkalainen ja kaksi tulevaa 3. luokan oppilasta. Oppilaiden kielen osaamisen tasossa on sen verran eroa, että ei ehkä ole tarkoituksen mukaista yhdistää heidän opetustaan samoille tunneille. Karesuvannon osalta on hyvä tarkastella keväällä, onko opettajaresurssissa mahdollisuutta tarjota kielirikasteista opetusta näille oppilaille.

2.3 Opettajien vastaukset

Hetan peruskoulussa on päteviä saamen kielen opettajia, mutta kaikilla ei ole varsinaista koulutusta nimenomaan kielirikasteisen opetuksen antamiseen. Opettajille jaetun kyselyn (liite 4) perusteella osa opettajista kaipasi jonkinlaista koulutusta. Tässä on selvästi yksi kehittämiskohde.

Kuusi opettajaa eri puolilta kuntaa vastasi kyselyyn. Yksi Peltovuomasta, yksi Kilpisjärveltä, yksi Karesuvannosta ja kolme Hetasta. Alla on yhteenveto kyselyn tuloksista.

Kyselyssä kysyttiin seuraavat kysymykset:

- Oletko saanut koulutusta kielirikasteiseen kielikylpyopetukseen? Jos olet, niin kuinka paljon ja missä?
- Paljonko olet antanut kielirikasteista / kielikylpyopetusta?
- Mikä on sujunut hyvin ja mikä on ollut haastavinta?
- Mitä kaipaisit työsi tueksi?
- Onko sinulla odotuksia tai toiveita kielirikasteisen opetuksen suhteen?
- Miten vanhempia voisi osallistaa mukaan tukemaan lapsen kielirikasteista opetusta?

Koulutus

Koulutusta kielikylpyopetukseen oli saanut yksi opettaja. Hän oli osallistunut Saamelaiskäräjien ja Giellagas –instituutin Kielikylpy koulussa –koulutukseen vuonna 2015, ja sen lisäksi hän oli tutustunut Vaasan kielikylpyopetukseen opettaja-opintojen aikana.

Yksi opettajista mainitsi, että kielikylpyopetus oli esillä aineenopettajakoulutuksessa sekä alakoulun oppiaineissa, mutta ei laajasti.

Yksi opettajista kertoi, että oli lukenut kirjallisuutta ja kysellyt muilta vastaavia tunteja pitäneiltä opettajilta.

Opetus

Viisi opettajista oli antanut kielikylpy- / kielirikasteista opetusta eri aineissa. Määrät ja oppiaineet vaihtelivat:

Yksi opettajista oli pitänyt eskareille kielikylpymäistä saamen kielen opetusta kerran viikossa yhden tunnin ajan.

Yhden opettajan luokalla oli kaksi oppilasta, joiden saamen kieli ei ollut vahva, mutta he olivat mukana saamen kielen äidinkielisessä ryhmässä kielikylvyssä oppimassa kieltä.

Yksi opettajista oli antanut opetusta kahtena edellisenä vuotena kuvaamataidossa, käsityössä, uskonnossa ja ympäristöopissa.

Yksi opettajista oli toiminut satunnaisesti sijaisena uskonnon ja kuvaamataidon kielirikasteisilla tunneilla sekä antanut "kielikylpyopetusta" saamen kielessä 1.-luokalle tunnin viikossa.

Haasteita ja hyviä juttuja

Haasteita opettajille asettivat erinäiset asiat, mutta melkein kaikki totesivat, että kielellisesti eri tasoisten oppilaiden opettaminen on hankalaa.

Yksi opettajista totesi, että eri kielitaustat tuovat haasteita, mutta ovat myös tukena. Hän mainitsi myös materiaalin puuttumisen haasteeksi.

Yksi opettajista totesi, että lyhyessä ajassa opitaan vain vähän, jos kieliympäristö on muuten täysin suomenkielinen. Hän mainitsi hyväksi puoleksi kieleen tutustumisen.

Yksi opettaja kertoi, että on haastavaa opettaa äidinkielistä ryhmää, kun mukana on oppilas joka vastaa suomeksi tai ei ymmärrä puhuttua kieltä ja kaikki pitää näyttää oppilaalle käytännössä.

Yksi opettaja kertoi kokeneensa haasteita eri ikäisten oppilaiden tuntien yhteen sovittamisessa, koska on huomioitava kaikkien luokkatasojen opintosuunnitelmat ja niiden pohjalta on pyrittävä löytämään aiheita, joita voi soveltaa monella eri tasolla. Hänen mukaansa kielen kehittyminen oli hyvä asia ja hänestä oli mukava huomata, miten kieli kääntyi automaattisesti suomesta saameksi tuntien aikana.

Yksi opettajista totesi, että joskus joutuu turvautumaan suomen kieleen, koska oppilaiden kielitaito on vaihtelevaa. Hänen mukaansa alaluokkien opettaminen asetti myös omat haasteensa, sillä hänellä ei ollut siihen koulutusta eikä juuri ollenkaan työkokemusta.

Yksi opettajista tuumasi, että työn aloittaminen oli hankalinta.

Työn tueksi sekä toiveita

Opetustyön tueksi kaivattiin kyselyn mukaan niin materiaaleja kuin koulutustakin.

Yksi opettajista ehdotti runkoa tai vuosisuunnitelmaa, joka helpottaisi omaa opetuksen suunnittelua sekä antaisi samalla raamit kaikelle kunnassa tapahtuvalle opetukselle. Sen lisäksi hän toivoi materiaalipankkia, esimerkiksi PedaNet:tiin sieltä jo löytyvän materiaalin jatkoksi. Edellä mainittujen lisäksi hän toivoi, että heidän koulullaan saisi tarjota enemmän kielirikasteista opetusta, vaikka se aiheuttaisikin haasteita lukujärjestyksen laatimiseen.

Yksi opettajista ehdotti lyhyttä täsmäkoulutusta etänä.

Yksi opettajista toivoi, että kielirikasteiseen opetukseen tuleville oppilaille saataisiin oma ryhmä eivätkä he olisi äidinkielisessä opetuksessa mukana. Sen lisäksi hän kaipasi materiaaleja, kuten pelejä ja leikkejä sekä sanastoja. Koulutukseksi opettajille hän ehdotti lyhyttä kurssia, lähiopetusta sekä itseopiskelumateriaalia.

Yksi opettajista kaipasi muiden tapaan materiaalipankkia. Hän painotti jatkumon takaamista opetuksessa ja jonkinlaista suunnitelmaa siihen, miten edetään eri luokkatasoilla eikä vain katsota vuosi kerrallaan -periaatteella. Hän esitti ajatuksen siitä, että olisi hyvä jatkumon kannalta, jos yksi opettaja opettaisi samaa ainetta samoille ryhmille.

Hän totesi myös, että kielirikasteinen opetus tulisi olla yksi oppiaine muiden joukossa, ja pohti voisiko se olla yhtenä valinnaisena aineena yläkoulussa. Opettaja painotti erityisesti sitä, että kielirikasteisessa opetuksessa olevat oppilaat tulisivat olla omana ryhmänään. Opettaja esitti myös ajatuksen siitä, että jokaiselle kielirikasteiselle opetukseen tulevalle oppilaalle tehtäisiin suunnitelma koulun alkaessa siitä, mitä aineita oppilas tulee opiskelemaan kielirikasteisessa opetuksessa jatkumon takaamiseksi.

Vanhempien osallistaminen

Vanhempien osallistamiseen esitettiin ideoita ja ajatuksia. Vanhempien tuki koettiin tärkeäksi.

Yksi opettajista esitti, että vanhempien tulisi kannustaa siihen, että he innostaisivat lasta kielen oppimiseen ja saamen kielen sekä saamelaiskulttuurin arvostamiseen. Vanhempien tulisi tukea lapsen kielen oppimista yhteistyössä koulun kanssa. Hänen mielestään vanhempien tulisi myös kannustaa lasta käyttämään saamenkieltä opetuksen ulkopuolella kuten kotona ja vapaa-ajalla.

Yksi opettaja vinkkasi, että Mánnu-projektissa oli ohjaajia ja vanhempia mukana kielimestareina, mikä sopisi myös kielirikasteiseen opetukseen.

Yksi opettajista toivoi, että vanhemmat puhuisivat kieltä edes vähän, ja auttaisivat lasta ymmärtämään vähemmistökielen tärkeyttä.

Yksi opettajista painotti, että oppimisen täytyy jatkua kotona ja pienet sanat kotona tukevat kielitaustaa. Vanhemmillakin tulee olla halu ja motivaatio. Hänen mukaansa vanhempien motivaatioon vaikuttaisi varmasti positiivisesti tieto kaksi- ja monikielisyydestä.

"Vanhempien kannustus ja tukeminen asiassa on tärkeää."

Pohdintaa ja kokeiluja

Liitteistä löytyy yleipätevä vuosikello-pohja, joka voi olla apua silloin, kun oppilas siirtyy toisen opettajan opetukseen, ja sitä kautta voisi pikaisesti luoda silmäyksen siihen, mitä aiheita on käsitelty edellisenä vuonna. Esimerkiksi mitä saamenkäsitöitä on tehty edellisenä lukuvuotena, ja millaisia asioita siellä on opeteltu. Vuosikelloon voi myös merkitä saamelaisten juhlapäivät muiden juhlapäivien lisäksi, ja huomioida niitä opetuksessa. Samalla periaatteella voisi kirjata myös kahdeksaan eri vuodenaikaan liittyvät asiat, jotka näkyvät hyvin selvästi esimerkiksi perinteisissä saamelaisissa käsitöissä.

Tällä hetkellä Hetan yhteisessä peruskoulussa on se tilanne, että saamen kielen kielirikasteista antavat opettajat, jotka eivät ole sitä aiemmin opettaneet. Aina opettajilla ei myöskään ole välttämättä kokemusta jonkun tietyn oppiaineen opettamisesta. Sama tilanne voi olla edessä tulevinakin vuosina erinäisistä syistä, kuten virkavapaa, tuntien yhdistäminen tai jokin muu. Tämänkin vuoksi olisi hyvä, että on jokin perusta opetussuunnitelman lisäksi, jota kukin opettaja voi soveltaa laatiessaan opintokokonaisuuksia tulevalle lukukaudelle. Kielirikasteisen opetuksen oppiaineet sekä niitä antavat opettajat ovat vaihdelleet siitä saakka, kun Hetassa on tarjottu

kielirikasteista opetusta. Karesuvannossa tämän hetkinen tilanne on vähemmän selkeä. Sain sen kuvan, että kielirikasteista opetusta kaipaavat oppilaat on laitettu saamen kielellä opiskelevien äidinkielen tunneille, joka ei ehkä kuitenkaan kumpikaan oppilaita saatikka opettajaa kielen opetteluun.

2.4 Kielirikasteisessa opetuksessa olleet

Kielirikasteisessa opetuksessa olleiden lasten vanhemmat saivat kyselyn (liite 5), jossa kysyttiin seuraavia asioita:

Kuinka pitkään lapsenne on ollut kielirikasteisessa opetuksessa mukana ja missä aineissa hän on saanut opetusta?

Kuinka paljon lapsenne osasi saamea ennen kielirikasteista opetusta?

Miten kielirikasteinen opetus on vaikuttanut lapsenne kielitaitoon?

Muuta kommentoitavaa?

Kaksi vanhempaa vastasi kyselyyn. Molemmissa perheissä oli havaittu kielirikasteisen opetuksen hyödyt. Lapset olivat rohkaistuneet puhumaan saamen kieltä enemmän.

Toisesta perheestä kielirikasteisessa opetuksessa oli kaksi lasta, jotka olivat olleet saamenkielisessä päivähoitossa ja muutoinkin kuulleet saamen kieltä päivittäin. Vanhemman mukaan toinen lapsista puhuu täysin saamea ja toinen ymmärtää ja puhuu jonkin verran. Molemmat olivat olleet vähintään kolme vuotta kielirikasteisessa opetuksessa. Aineina olivat olleet kuvaamataito, käsityö, uskonto ja ympäristöoppi. Kielirikasteisen opetuksen vaikutukset olivat vanhemman mukaan hyvät ja hän suositteli kielirikasteista opetusta lämpimästi.

Toisen perheen vanhempi lapsi oli ollut kielirikasteisessa opetuksessa 4 vuotta. Lapsi on kaksikielisestä kodista, mutta opetuksen alussa lapsi ei kuitenkaan puhunut opettajalle saamea vaan suomea, vaikka käyttikin saamea kotona ja sukulaisten kanssa. Lapsi rohkaistui kuitenkin käyttämään kieltä ensimmäisen vuoden aikana, ja käyttää sitä edelleen opettajien kanssa. Vanhemman mukaan kielitaito on kehittynyt ja monipuolistunut. Vanhempi totesi, että olisi hyvä miettiä, miten vapaaehtoinen saamen kielen opetus järjestetään, sillä ryhmässä on eri tasoilla olevia lapsia eikä se ole motivoivaa niille lapsille, joilla on parempi kielitaito. Lisäksi vanhempi ehdotti, että kielirikasteisessa opetuksessa olevilla oppilailla olisi enemmän yhteistyötä saamenkielisten luokkien kanssa.

Vanhempien vastauksien mukaan kielirikasteisesta opetuksesta on ollut hyötyä heidän lastensa kielen opetteluun. Mitä enemmän kieltä käytetään ja rohkaistaan puhumaan, sitä luonnollisemmaksi osaksi arkea se tulee. Vaikka kotona käytettäisiin kieltä, voi oppilaalla olla korkeampi kynnys käyttää valtakielestä poikkeavaa kieltä. Kielirikasteinen opetus on hyvä keino rohkaista puhumaan kieltä enemmän, sillä tunnit ovat kokonaan saamen kielellä, ja oppilaista rohkaistaan käyttämään kieltä.

Luku 3. Jatkumo kielirikasteisessa opetuksessa

Saamenkielisestä päivähoidosta esikouluun siirtyvillä on mahdollisuus saada saamen kielen opetusta 1 x 75 minuuttia viikossa. Tämä on suhteellisen vähän oppilaille, jotka ovat olleet saamenkielisessä hoidossa tai kielipesässä. Näillä oppilailla olisi rahkeita olla enemmänkin altistettuna saamen kielelle. Kielitaitoa on hyvä pitää yllä jo esikoulusta asti, ja siten oppilailla on paremmat edellytykset pärjätä kielirikasteisilla oppitunneilla myös jatkossakin. Mitä enemmän kertausta, sitä paremmin kieli jää mieleen ja käyttöön.

Jatkumon kannalta on myös hyvä, jos opettajilla on tiedossa millaisia tehtäviä tai käsitöitä oppilaat ovat tehneet edellisenä vuonna, esimerkiksi sen vuoksi, että kielirikasteisen käsityön tunneilla ei ommella kahvipussia peräkkäisinä vuosina. Sisällöt voivat myös vaihdella, jos oppilailla vaihtuvat opettajat. Liitteistä löytyy arviointilomakkeita, joita opettajat voivat hyödyntää suunnitellessaan sisältöjä tuleville lukukausille tai jaksoille. (Liitteet 6-7)

Arviointilomakkeen avulla oppilas hahmottaa itse selkeämmin, mitä hän on oppinut ja voi samalla asettaa itselleen tavoitteita. Vaikka kyse olisikin nuoresta oppijasta, on hyvä kuitenkin saada onnistumisen tunteita, ja lisätä motivaatiota kielen oppimiseen. Mitä vanhempia oppilaat ovat sitä parempi on, että he asettavat itselleen tavoitteita ja pohtivat, miten voisivat kehittyä. Keskustelu tunnilla on "vapaampaa" kuin muilla tunneilla. Näiden tuntien aikana kannattaa panostaa siihen, että oppilaat puhuisivat keskenään saamea ja kartuttaisivat omaa kielitaitoaan. Ei ole mitään syytä pelätä tekevänsä virheitä, sillä aina voi kysyä ja oppia.

Jos varhaiskasvatuksen puolella saadaan kielikylpyopetus toimivaksi, voi jatkossa myös kielipesässä olemisen, ajatella olevan riittävä peruste kielirikasteisille oppitunneille osallistumiseen. Oppilas, vanhemmat sekä koulun edustajat voivat käydä keskustelua siitä, onko lapsen kielitaito riittävä kielirikasteiseen opetukseen osallistumiselle. Koska kielirikasteiseen opetukseen tulevilla lapsilla on jo edellytykset kielen osaamiselle, tulisi opiskelua tukea sekä lisätä, jotta kielen oppimisella olisi vahva jatkumo. Jo esikouluun mentäessä, on hyvä pohtia, millaisia tavoitteita toivotaan saavutettaviksi kielirikasteisen opetuksen tunneilla sekä kouluaikana. Etenkin, jos kielirikasteisessa opetuksessa käymistä on tarkoitus jatkaa koko ala-asteen ajan. Opettajalla voi olla tavoite koko lukuvuodeksi ja yksittäisille kursseille.

Luku 4. Kehittäminen

Kielirikasteista opetusta on enimmillään ollut tarjolla neljässä eri aineessa yhden lukuvuoden aikana. Voisi ajatella, että kielirikasteisen opetuksen kehittäminen voisi olla aineiden lisäämistä, mutta voi myös ajatella, että laadukasta opetusta annettaisiin muutamassa aineessa ja useammalle ryhmälle, missä tapauksessa useampi oppilas pääsisi hyötymään kielen opetuksesta.

Vierailut kielirikasteisilla käsityötunneilla sekä kuvataide tunnilla antoivat hyvää näkökulmaa siihen, miten kielirikasteinen opetus toteutuu, kun opettajat vaihtuvat. Myös keskustelut aiemmin opetusta antaneen opettajan kanssa toivat näkökulmaa siihen, miten opetus on sujunut aiemmin ja mitkä asiat kaipaavat muutosta.

4.1 Hyvät tavat

Kielirikasteisen tunnin voi aloittaa tervehtimällä. Samalla oppilaat joutuvat saman tien käyttämään kieltä. Opettaja voi vielä kysellä kuulumisia tervehtimisen jälkeen. Tervehtimisellä osoitetaan myös kunnioitusta ja kiinnostusta toisia kohtaan. Tervehtinen opettaa hyviä vuorovaikutus taitoja oppilaille ja vahvistaa kielitaitoa arkipäiväisissä perusfraaseissa.

Tunnin voi aloittaa tervehtimällä tutun fraasin "Buorre idit. Mo máanna?". Tervehtimisen lisäksi tässä kohtaa on helppo aloittaa puhe kysymällä oppilaiden kuulumisia saameksi. Silloin saamen kielen käyttö tulee luontevaksi heti oppitunnin alussa ja kannustaa puhumaan kieltä. On tärkeää, että lapset uskaltavat puhua saamea tunneilla ilman, että kieli kääntyy automaattisesti suomen kieleen.

4.2 Ajatuksia käsityö- ja kuvataideopetuksen sisältöihin

Käsityö ja kuvataide olivat sellaiset aineet, jotka haluttiin kielirikasteiseen opetukseen, joten niihin tulisi myös panostaa. Monet kielirikasteisessa olevista oppilaista ovat useamman vuoden opetuksessa, joten on hyvä varmistaa, mitä he jo osaavat ja mikä on heidän taitotasonsa esimerkiksi ompelamisen tai puun työstämisen suhteen. On myös hyvä huomioida, että luokkatilat tukevat niin saamen kielen kuin kyseisen aineenkin opetusta. On myös hyvä miettiä, miten olisi mahdollista yhdistää käytännössä kaksi eri oppiainetta tukemaan toisiaan, vaikka siten, että kuvaamataidon tehtäisiin piirros tai suunnitelma käsityössä toteutettavasta työstä. Silloin aiheeseen liittyvä sanasto ja muut asiat tulisivat kerrattua eri yhteyksissä. Ehkäpä tätä voi joskus kokeilla, jos sama opettaja opettaa kielirikasteiselle ryhmälle molempia aineita.

Käsityö

Kielirikasteiset käsityön tunnit ovat samaan aikaan kuin muidenkin käsityötunnit, joten luokka on useasti joku muu kuin nimenomaan käsityöluokka. Tämä asettaa omat haasteensa opetukselle tilojen puolesta esimerkiksi ompelutöitä tehdessä. Oppilaiden keskeneräiset työt ovat myös "missä sattuu", kun niille ei ole varsinaista paikkaa. Ainakin opettajan olisi hyvä huomioida, että oppilaille on keskeneräisiä töitä varten oma laatikkonsa, jossa ne voidaan säilyttää.

Koulun vitriinejä voi hyödyntää omien töiden esittelemisessä niin kuin tähänkin asti on tehty. Tämä on oiva tapa oppilaille tuoda töitään näytille ja samalla saada aikaiseksi tunne siitä, että oma työ on arvokas. Olisi myös hienoa, jos oppilaat saisivat sellaisia töitä tehtäväkseen, joita he voivat ottaa jokapäiväiseen käyttöön, esimerkiksi penaali, kännykkäkotelo ja niin edespäin. Kuvioinneissa ja materiaaleissa on helppo huomioida omasta saamelaiskulttuurista kumpuavat

vaikutteet. Tämä kannattaa huomioida kaikissa töissä, joita opettaja suunnittelee oppitunneille. Käsiyön tunneilla tulisi myös huomioida erityisesti perinteiset saamelaiden käyttämät materiaalit. Tunturi-Lapin Luontokeskuksessa on nähtävillä perinteisiä käsitöitä, joihin oppilaat voivat tutustua. Liitteistä löytyy Duodjin jäljillä –tehtäväpaperi, jossa on käsitöihin liittyviä kysymyksiä, joita voi hyödyntää vierailulla.

Kuvataide

Kielirikasteiset kuvataiteen tunnit ovat samaan aikaan kuin muidenkin kuvataidetunnit, joten opetus on jossain toisessa luokassa. Tämä vaikuttaa jonkin verran siihen, mitä tunneilla voi tehdä. Syksyllä opetuksessa voi tehdä ulkoilmataidetta kelien ollessa suotuisat. Silloin on myös hyvä kerätä materiaalia tuleville tunneille, kuten käpyjä ja lehtiä. Talvella on mahdollista hyödyntää lunta ja jäätä taideteoksien tekemiseen. Kuvataide opetukseen voi yhdistää saamelaiskulttuuria helposti aiheilla, musiikilla, runoilla ja tarinoilla.

4.3 Vanhempien tuki kielen opettelussa

Vanhemmat voivat auttaa lapsiaan kielen opettelussa eri tavoin. Kannustaminen ja kehuminen varmasti edesauttavat lapsen intoa opetella uutta kieltä. Oppitunneilla voisi tehdä sellaisia tehtäviä, joita voi jatkaa kotonakin. Nimenomaan kielen ja kulttuurin opettelussa on vanhempien tuki tärkeää. Koulun ja kodin välinen yhteistyö tulisi olla tiivistä, ja opettajat voisivat miettiä, millaisia tehtäviä he voisivat antaa oppilaille tukemaan kielen ja kulttuurin tukemista myös kotona ja vapaa-ajalla. Myös vanhemmat voivat miettiä tavoitteita sille, miten he voivat tukea lapsiensa kielten opiskelua kotona sekä vapaa-ajalla. Olisi hienoa, jos vanhemmat ovat aktiivisesti mukana oman kulttuuritaustan esiintuomisessa, sillä esimerkiksi on suuri merkitys oman kulttuurin arvostamisessa. Jos vanhemmilla ei ole kielitaitoa, on hyvä, jos lapset pääsisivät vierailulle sukulaisten luo, jotka puhuvat kieltä. Mitä enemmän lasta altistetaan kuulemaan saamen kieltä, sitä enemmän se jää heille mieleen.

Seuraavana lukuvuonna kielirikasteiseen opetukseen tuleville oppilaille voisi olla infotilaisuus paikallaan. Siellä voisi käydä läpi, mitä kielirikasteinen opetus on ja mitkä ovat kielirikasteisen opetuksen tavoitteet tulevana lukuvuonna. Vanhemmille olisi myös hyvä kertoa, miten kielirikasteinen opetus toteutetaan ja mitkä ovat kielirikasteisen opetuksen hyviä käytäntöjä. Infotilaisuus on myös hyvä hetki keskustella yhdessä siitä, miten vanhemmat voivat tukea lastensa oppimista sekä sitä millaisia odotuksia tai toiveita heillä on opetuksen suhteen.

Jokaista oppilasta voi myös kannustaa asettamaan itselleen tavoitteen oman ikänsä kehityksen mukaisesti, esimerkiksi opiskelijaa voi kannustaa opettelemaan muutaman sanan tai lauseen per viikko myös kotioloissa riippuen iästä sekä osaamistasosta.

4.4 Hyödynnettäviä toimintamalleja

Sadutus

Sadustusta voisi kokeilla myös kielirikasteisen opetuksen tunneilla, koska se sopii pienille ryhmille sekä kaikille ikäryhmille ja sitä voi tehdä myös kotioloissa. Sadutus on keino, jonka kautta aikuiset oppivat ottamaan lapset ja nuoret heille luontaisella tavalla mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Sadutus tuo myös esiin piilossa olevan lasten ja nuorten oman kulttuurin. Kunkin yksilön oma osaaminen huomataan. Lapset pääsevät näkyviin tiedon ja kulttuurin tuottajina samoin kuin koko yhteisön toimintakulttuuri. Sadutusmenetelmän avulla voi rakentaa yhdessä kohtaavaa osallisuuden kulttuuria.

Positiivinen pedagogiikka

Opetuksen kehittämisen kannalta positiivisen pedagogiikan hyödyntämisestä voivat hyötyä sekä oppilaat että opettaja, sillä oppilaan oma sekä ryhmän sisäinen motivaatio on kielen oppimisen ydinasemassa.

Perusopetuksen Opetussuunnitelma 2016 perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppilas on aktiivinen toimija, joka oppii asettamaan itselleen tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia. Oppilasta tuleekin kannustaa luottamaan itseensä sekä ottamaan vastuuta opintojensa suunnittelemisesta, tavoitteiden asettamisesta sekä oman työskentelynsä arvioimisesta. Tämän vuoksi on tärkeää tukea jokaisen oppilaan omaa psykologista päämaa eli asennetta, joka käytännössä tarkoittaa oma-aloitteisuutta, yritteliäisyyttä, toimeliaisuutta ja vastuuntuntoa. Psykologisen pääoman avulla on mahdollista lisätä niin opiskelumotivaatiota kuin kouluviihtyvyyttä. Psykologista pääomaa voi tarkastella niin yksilötasolla kuin yhteisönkin tasolla.

Yksilötasolla puhuttaessa kyse on yksittäisen ihmisen asenne pääomasta ja siitä, miten henkilö kykenee oman mielensä avulla etenemään kohti tavoitteitaan ja parempaa hyvinvointia. Yhteisötasolla on taas kyse siitä, millainen on yhteisön asenne, voima ja usko siihen, miten yhdessä on mahdollista selviytyä eteen tulevista haasteista ja edistää yhteisien päämäärien tavoittamista. Yhteisön tasolla psykologisen pääoman kehittäminen on tärkeää, sillä se auttaa yhteisöä pääsemään yhteisiin päämääriin ja tavoitteisiin sekä toimimaan tehokkaasti. Yhteisöllisyys on voimavara. Psykologinen pääoma tulee huomioida opetuksessa siksi, että se sitouttaa oppilaat ja opettajan opetukseen myönteisellä tavalla, ja se on mielestäni kehittämistä parhaimmillaan.

Kielikummit sekä vierailut

On myös hyvä harkita sellaista mahdollisuutta, että kielirikasteisessa opetuksessa oleville oppilaille olisi omat kielikummit koulun sisältä esimerkiksi ylemmillä saamen kielisillä luokilla opiskelevat. Ehkä isompien malli kielen puhumisessa välitunneilla tai muissa koulun sisäisissä tilanteissa voisi kannustaa nuorempia puhumaan kieltä oppituntien ulkopuolella. Samaa ajatusta voisi myös soveltaa vapaa-ajalle. Ehkäpä oppilaan lähisukulaisista löytyisi "kielikummi", jonka kanssa oppilas voisi keskustella saameksi.

Toinen hyvä mahdollisuus ottaa kieli käyttöön on vierailta eri paikoissa, joissa saamen kieltä pääsee käyttämään, esimerkiksi Luppokodilla tai Luovatuvalle. Myös Tunturi-Lapin luontokeskuksen kahdeksan vuoden ajan näyttely kannattaa hyödyntää.

4.5 Oppimisympäristöt

Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja ja paikkoja sekä yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, joissa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimisympäristöihin kuuluvat opiskelussa käytettävät välineet, palvelut ja materiaalit. Oppimisympäristöjen tulee tukea yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Hyvin toimivat oppimisympäristöt edistävät vuorovaikutusta, osallistumista ja yhteisöllistä tiedon rakentamista. Oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon eri oppiaineiden erityistarpeet. Oppilaat oppivat uusia tietoja ja taitoja myös koulun ulkopuolella. Työtapojen valinnan lähtökohtina ovat:

- oppimiskäsitys ja tavoitteet
- laaja-alaisen osaamisen edistäminen
- motivaation vahvistaminen
- erittäminen ja työtapojen valinta
- eheyttäminen ja työtapojen valinta
- yhteisöllisen oppimisen tukeminen
- tieto- ja viestintätekniiikan monipuolinen hyödyntäminen

Perusopetuksen työtavoista todetaan, että työtapojen ja arviointimenetelmien monipuolisuus antaa oppilaalle mahdollisuuden osoittaa osaamistaan eri tavoin. Tutkiva ja ongelmalähtöinen oppiminen, leikki, mielikuvituksen käyttö ja taiteellinen toiminta, tieto- ja viestintäteknologia, pelit ja pelillisuus, draamatoiminta, opetuksen eheyttäminen. Motivaatiota vahvistavat myös työtavat, jotka tukevat itseohjautuvuutta ja ryhmään kuulumisen tunnetta.

Seuraavassa kappaleessa on eriteltynä ajatuksia liittyen oppimisympäristöihin sekä niiden kehittämiseen.

Tilat

Kielirikasteisen opetukselle ei ole mitään osoitettua luokkahuonetta, vaan tunnit pidetään sen mukaan, missä saamen luokassa sattuu olemaan tila vapaana. Kuvataide- / käsityöluokkaa ei voi käyttää kyseisten aineiden opetuksessa, sillä samaan aikaan on samojen aineiden suomen kielisen opetuksen tunnit. Ideaalimaailmassa kielirikasteisen opetuksen tunnit olisi mahdollista järjestää aina samassa tilassa eikä oppilaiden tarvitsisi vaihtaa luokasta toiseen. Tämä voi antaa tunteen siitä, että kielirikasteisen tunnit eivät ole niin tärkeät kuin muut tunnit.

Käsityöopetuksen sekä kuvataideopetuksen tunneilla, on opettajan kannettava materiaaleja sekä työvälineitä mukana. Tämä voi rajoittaa tuntien suunnittelua ja siellä toteuttavaa sisältöä esimerkiksi koneompelun osalta. Siirtyminen suomenkielisen opetuksen seuraan ei myöskään ole ratkaisu, sillä kieli kääntyy hyvin helposti valtakielen kommunikointiin.

Syyslukukaudella 2018 kielirikasteisen opetuksen tunnit ovat olleet kolmessa eri luokassa. Näissä luokissa on ollut se hyvä puoli, että ne ovat saamen kielen luokkia, joten saamen kieli ja kulttuuri ovat selvästi esillä fyysisessä ympäristössä. Sen lisäksi seinillä on oppilaiden töitä, kuten myös käytävällä.

Olisi toivottavaa, että suomenkin kielisissä luokissa voisi olla saamen kieli näkyvillä jollain tavoin. Se hyödyttäisi myös valinnaista saamea opiskelevia ja toisi esille paikallista kulttuuria. Esimerkiksi esiopetuksen luokassa voisi olla esillä kuukaudet, viikonpäivät, aakkoset sekä numerot saameksi.

Kielirikasteisen esiopetuksen tunneille on hyvä ottaa mukaan toiminnallisuutta leikkien kautta varsinkin esikoulussa ja alemmilla luokilla. Liitteistä löytyy erilaisia leikkejä sovellettavaksi oppitunneille. Myös istumisjärjestystä voidaan miettiä. Ryhmässä työskentely tukee vuorovaikutustaitoja sen sijaan, että oppilaat istuisivat rivissä peräkkäin. Tervehtiminen ja toisten kuulumisten kysyminen tuntien alussa on yksi tapa kunnioittaa ja huomioida toisia. Saamen kielen opiskelua voi tukea saamenkielisten mobiilisovellusten sekä internet-sivujen avulla.

Puhuttaessa lasten terveestä itsetunnosta ja sosiaalisten taitojen kehittymisestä on hyvä tarkastella positiivisen pedagogiikan metodeja.

Pohjimmiltaan psykologisessa pääomassa on kyse siitä, keitä olemme ja miksi haluamme tulla. Psykologista pääomaa voidaan tarkastella niin yhteisön kuin yksilönkin tasolla. Psykologisen pääoman vaaliminen on tärkeää yhteisön tasolla, sillä se auttaa koko yhteisöä pääsemään yhteisiin päämääriin, tavoitteisiin ja toimimaan tehokkaasti. Yhteisön psykologista pääomaa voidaan lisätä myönteisen ilmapiirin luomisella.

Ydinajatuksena positiivisessa psykologiassa on se, että jokainen ihminen on ainutlaatuinen ja jokaisella on mahdollisuus hyödyntää oma potentiaalinsa. Koulun tulisi pyrkiä tuottamaan onnistumisen ja pystyvyyden kokemuksia, minkä takia on tärkeää huomioida jokaisen omat vahvuudet.

Oppimisympäristöt koulun ulkopuolella

Oppilaille kannattaa suositella aiheita kielen opiskeluun koulun ulkopuolella, ja siten lisätä heidän kielitietouttaan. Heille voi ehdottaa esimerkiksi kirjoja, musiikkia, nettipelejä tai sovelluksia sekä televisiosarjoja kohdekielellä. Oppilaita voi myös innostaa pohtimaan itse missä he kuulevat / näkevät saamen kieltä? Mistä voisi löytyä heitä kiinnostavaa materiaalia? Missä he itse voivat käyttää / käyttävät saamen kieltä? Ehkä nuorille voisi myös esittää ajatuksen kielikahvilasta.

Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten *aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.*

Opetustilojen kielellisellä ja visuaalisella ilmeellä esimerkiksi saamelastaiteen ja käsityöperinteen näkyvyydellä) voidaan myös vahvistaa saamelaiskulttuurin säilymistä, arvostusta ja kehittymistä.

4.6 Konkreettiset toimenpiteet

Kyselyn ja tulevaisuuskuvien lisäksi hankkeen aikana syntyi myös materiaalia. PedaNet – sivustolle on koottuna oma sivu eri aiheista ja teemoista, joita opettajat voivat hyödyntää oppitunneilla. Siellä on myös vinkkejä vanhemmille sekä kirjallisuusvinkkejä esimerkiksi kielikylpyopetuksesta.

Kyseisen sivuston lisäksi Hetan peruskoululta löytyy nippu materiaaleja, joita opettajat voivat hyödyntää oppitunneilla. Monet materiaaleista on myös lisättyinä PedaNet-sivustolle.

Liitteet

Liite 1 Kaksikielinen opetus - Mitä se voisi olla?

Liite 2 Kysely kielirikasteisesta opetuksesta

Liite 3 Tiedote

Liite 4 Kysely opettajille

Liite 5 Kysely kielirikasteisessa olleille

Liite 6 Arviointilomake

Liite 7 Kyselylomake oppilaille